

לעי"נ אמ"ר הכ"מ הגה"צ חיים יעקב מנחם זצוק"ל בן הרב עזריאל ז"ל

מעדני אשר

שאלות וחקירות בענייני פרשת השבוע

י"ל ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

פרשת שופטים - תשפ"א

גליון תתקנ"ח שנה כ'

מי שיש לו דין תורה אצל רב בית הכנסת

האם אסור להמתין לרב בשמונה עשרה דהויא חשש שוחד?

יש לחקור מי שיש לו דין אצל רב ביהכ"נ האם אסור להמתין לרב בשמונה עשרה דהויא חשש שוחד או דילמא ליכא איסור

הנה בכסף הקדשים בהגהות חו"מ סימן ט' כתב מה שנוהגים להמתין על הראב"ד בהתחלת התפלה, גם אם הבעל דין הוא אבל, מתפלל לפני העמוד, וממתין על הדיין שבה להזדקק במשפטו, כיון שגם אם היה מתפלל מי שיהיה, היה ממתין עליו, ומלבד זה הרי מצוות לאו ליהנות ניתנו.

מעדני אשר נראה דיש נפק"מ להלכה בין שני ההיתרים דלפי ההיתר הראשון אם הבעל דין מתפלל לפני העמוד בבית הכנסת בצפת, והדיין הוא המרא דאתרא במקום, חייב הבעל דין להמתין לרב, אולם, כשהבעל דין עובר לפני התיבה בטבריה, ששם הדיין אינו המרא דאתרא, אסור לבעל דין להמתין לו, משום שאם ימתין לו, הרי זה שוחד, אבל לי ההיתר השני משום מצוות לאו להנאה ניתנו, לפי טעם זה לכאורה לא תהיה נפקא מינה היכן ממתין לרב.

מעדני אשר נראה להעיר: יש ראשונים בדברבנן לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, א"כ תפלה דרבנן להרבה ראשונים, א"כ א"א לסמוך על זה.

האם לדיין מותר לתת כסף לבעל דין כדי שיבא אליו לדין תורה

משום דרוצה להתלמד להיות דיין?

הנה בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק ב' אבן העזר, חושן משפט ומילואים סימן ק"ט כתב הנה כידוע יש שני מיני שוחד ממון ושוחד דברים כמבואר בח"מ סי' ט' ונסתפקתי אי שרי להדיין לתת שוחד לבעל דין לבוא לפניו לדין דרך מבעל דין לדיין אסרה התורה ולא להיפך, וכדמצינו לענין רבית לא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לזה ליד מלוה ולא להיפך, ולא מצאתי גילוי לזה.

ומסיק: דלפי הסברא גם זה אסור דהא לאצלויי אסרה התורה והא אצלויי הוא, אכן זה לא יצוייר רק בדין קטן הערך שירצה כשיצא לו מוניטין אכן דיין מומחה אין צורך לשטות זה.

וביסוד זה מיישב קושיית התוס' כתובות ק"ה ע"ב ד"ה מאי דכתב דהקשו על הא דאמרינן שם בגמ' מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום, והקשו דהכא משמע דצרכיות ממון קאמר משום שוחד דלעיל מיירי ממילי דשוחד, ובמקום אחר סנהדרין ז' ע"ב מייתי הך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדיין שאינו בקי וצריך לשאול הוראות ודינן דמסיק התם דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ ובתר הכי מסיק דבי נשיאה אוקמו דינא דלא גמיר וכולה שמעתא דהתם מיירי בדינא שאינו הגון מחמת שאינו בקי, ואומר ר"ת דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה, ולפי הנ"ל יש ליישב קושייתם, דמשולבות הנך ב' מימרות דעי"י שהוגא עני בדעת הוגא מחזיר על הפתחים שיבואו לפניו לדין.

האם אסור לדיין לדון למי שהחזיר לו אבדתו דהויא שוחד?

בפרשתן ס"ז י"ט ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים

יש לחקור האם מותר לדיין לדון בעל דין שהחזיר לו אבידה שנאבד לו או דילמא אסור דהויא שוחד כיון שהחזיר לו את האבידה

הנה בשו"ת חלקת יעקב חושן משפט סימן א' נשאל בשנים שבאו לדין וקודם שהתחילו לטעון הביא אחד חפץ של הדיין שנאבד ממנו לקיים מצות השבת אבדה האם כשר לדונו או דילמא אסור לדונו.

השוואל רצה להתיר: עפ"י מה שכתב התומים חו"מ סימן ל"ד ס"ק י"ח דמה דמותר במודר הנאה דחמור, כל שכן דמותר לענין שוחד דקילא, וכיון דמבואר בגמ' נדרים ל"ג דמודר הנאה מחזיר לו אבדתו דמחזיר לו דבר ששיך לו, א"כ הכי נמי ליכא בזה משום שוחד דמדעם דנפשיה קמהדר ליה ומותר לדונו.

אבל בשו"ת חלקת יעקב מסיק לפי עניות דעתי הדבר פשוט דאסור לדונו משום חומרא וחסידות, וקרוב לומר דאף גם עפ"י דינא אסור, דפשיטא דזה לא עדיף מהא דמבואר בגמ' כתובות ק"ה ע"ב רבי ישמעאל ברבי יוסי, הוה רגיל אריסיה דהוה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי, יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא, א"ל מאי שנא האידינא א"ל דינא אית לי, ואמינא, אגב אורחי אייתי ליה למר, לא קביל מיניה, א"ל פסילנא לך לדינא, אף על גב דנתן לו דבר ששיך לו רק כיון שהקדים להביא לו פסול לדינא, ולשיטת הרמב"ם פרק כ"ג מסנהדרין אף על פי דין פסול כמבואר בכ"מ שם ובב"י ח"מ סי' ס"ו ואף לשיטת התוספות שם ועוד פוסקים עכ"פ מצד חומרא וחסידות אסור, א"כ ה"ה הכא.

ודברי התומים הנ"ל נאמרים רק לענין שוחד מאוחר דלא הוי רק מדרבנן, אבל בשוחד דקודם הדין, דמדאורייתא דאקריביה ליה דעתיה והויא ליה כגופיה פשיטא דאף מידי דמותרין לענין מודר הנאה אסור לענין שוחד.

ומביא ראייה לפסק: דהגע בעצמך הכי יעלה על הדעת דכל הני דמותר לענין מודר הנאה, לפרוע את חובו לזון בניו ובנותיו, נדרים ל"ה ללמוד עם בניו או לשחוט לו בהמה בריאה עיין יורה"ד סימן רכ"א הכי יעלה על הדעת דכל הני לא יאסרו אצל דיין משום קירוב דעת, ועיין משנה למלך פ"ה ממלוה ה"ד מסתפק אי מודר הנאה מותר לו למחול את חובו, הכי יעלה על הדעת דלגבי דיין יהיה מותר לו לפסוק אם מחל לו חוב כיון דאפילו כיסה רוק לפניו או נטל גדפא מרישיה כבר נפסל לדינא אי משום חסידות או אף גם מעיקר הדין לשיטת הרמב"ם הנ"ל.

ומסיק החלקת יעקב: וקרוב לי לומר דאף לשארי פוסקים דכל הנו רק ממידת חסידות, בהשבת אבדה דיש קירוב דעת גדול אף לדידהו על פי דין אסור לדון.

מעדני אשר: צריך עיון, כיון שנותן דבר ששיך לו וחייב לעשות את זה, מדוע יהא אסור, ודנתי בדבר זה עם כמה גאונים ואמרו לי דלא מיסתבר שאסור.

ברכת מזל טוב

לידידינו העומד לימין המערכת בכל עת בעצה ובמעש

הרה"ג רבי דוד הלוי רובנשטיין שליט"א

רב בית המדרש המרכזי מגדנות אליהו ירושלים

לרגל שמחת אירוסיו בנו

ידידינו הבה"ח המופלג בתור"ש כמר משה ני"ו

מבחיירי ישיבת דברי יציב צאנז חיפה

עב"ג בת ידידינו כ"ק האדמו"ר משאץ אשדוד שליט"א

יהא רעוא שבזכות מעשיו הכבירים למען הכלל והפרט

יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודד ע"י ידידנו

הרב רפאל בנימין רחובלס שליט"א

ראש הקהל דחסידיו בויאן בית שמש

להלל שמחת אירוסיו בנו ידידנו הבה"ח יוסי ני"ו

מבחיירי ישיבת אוריתא

עב"ג בת הרב ממליאל רחובלס שליט"א בית שמש

וברכת מזל טוב לאביו

הרב החסיד מאיר רחובלס שליט"א

בונה ומקים בפאר והדרהלקויו דחסידיו בויאן בבית שמש

יהא רעוא שבזכות זיכוי הרבים

יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

מדוע מי שעבר עבירה חוזר מעורכי המלחמה הרי יכול להרהר בתשובה?

בפרשתן כ' ח' מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב אל ביתו וגו'
נחלקו בגמ' סוטה מ"ד ע"ב בכוונת הפסוק הירא ורך הלבב באיזה פחד מיירי,
רבי עקיבא אומר כשמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות
חרב שלופה, רבי יוסי הגליל אומר הירא מעבירות שבידו.

הנה במשנה למלך הלכות סוטה פרק ב' כתב וז"ל והנה בעת המלחמה דאית
ליה לרבי יוסי דקרא דאמר מי האיש הירא, הוא מעבירות שבידו, היינו
דוקא בשלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה אינו חוזר.

ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמ' סוטה מ"ג ע"ב דדרשינן על הא דכתוב
בפרשתן מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו, דרשינן פרט לגזלן, שמי שיש
לו בית גזול אינו חוזר, ומקשה בגמ' לימא, דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי
יוסי הגלילי, הא אמר ורך הלבב זה המתירא מעבירות שבידו, ומתרץ בגמ'
אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, כגון דעבד תשובה ויהבי דמי ומקשה בגמ' אי
הכי הוה ליה לוקח, וליהדר, ומתרץ הגמ' כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא
לידיה לא, חזינן להדיא שכיון שעשה תשובה אינו חוזר מערכי המלחמה.

וכתב טעם לדבר: על כרחך אית לן למימר דלא הקפיד הכתוב אלא כשלא
עשה תשובה, דכיון דעל כל עון אשר חטא היה חוזר וכדאמרין בגמ' סוטה מ"ד
ע"ב דאפילו סח בין תפילה לתפילה חוזר עליה מעורכי המלחמה, א"כ אי
אמרין דאפילו עשה תשובה חוזר, א"כ לא משכחת לה שיעשו המלחמה
אלא כעין אותם הד' שמתו בעטיו של נחש וזהו דבר שלא יתכן, אלא ודאי
שכל שעשה תשובה אינו חוזר.

יש להקשות: א"כ מדוע מי שעבר עבירות חוזר, היה לו לבית דין לומר לו
שיהרהר בתשובה ולא יצטרך לחזור, מאי שנא מהא דאמרין בגמ' קדושין מ"ט
ע"ב ב' המקדש אשה על מנת שהוא צדיק ונמצא רשע מקודשת שמא הרהור
תשובה בלבו, א"כ שאכן נמי יעשה תשובה, כך מקשה בשו"ת ויצבור יוסף סימן
מ"ו, ועיין בפנים יפות בפרשתן, וכן באילת השחר בפרשתן.

איכא כמה תרוצים

א. איירי כשחטא אמר אחטא ואשוב דבכהאי גוונא איתא במשנה יומא פ"ה ע"ב
דאין מספיקין בידו לעשות תשובה, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שניא קהת נאס שליט"א דומ"צ מחזיקי הדת
ב. חיישינן דדוקא לא יהרהר בתשובה כדי שלא יצטרך לילך למלחמה, אבל
במקדש על מנת שאני צדיק מגלה דעתו שרוצה לחזור בתשובה על כן
חיישינן שמא הרהר תשובה, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שניא קהת נאס שליט"א דומ"צ מחזיקי הדת
ג. ע"פ מה שדייק בילקוט המאירי מדוע נקט רבי יוסי עבירות "שבידו"
אלא דהכוונה לגזל והונאה, דבהני איתא בגמ' ברכות י"ט ע"מ א' דלא מהני
תשובה עד שיחזיר, לכן לא מהני הרהור תשובה בלבד, כך תירץ הר"ג יוסף דויטש
שליט"א בני ברק כולל תורה וחסד
אבל קשה דהרי איתא בגמ' סוטה מ"ד ע"ב דגם בסח בין תפילין של יד לתפילין
של ראש חוזר מערכי המלחמה.
ד. מיירי באדם שעשה באמת תשובה, אבל מ"מ ירא מעבירות שבידו, לכן
חוזר מעורכי המלחמה, מעדני אשר.

מדוע דווקא השח בין תפילין של יד לתפילין של ראש אמרינן דנפק"מ

שחוזר מהמלחמה?

איתא בגמ' סוטה מ"ד ע"ב שח בין תפילין לתפילין עבירה היא בידו וחוזר
מעורכי המלחמה.

יש להקשות: מדוע בכל עבירות לא אמרינן שזה נפק"מ שצריך לחזור
מעורכי המלחמה, ורק בסח בין התפילין אמרינן שהנפק"מ לעבירה היא

שיחזור מערכי המלחמה, כך הקשה הגר"ש בהקדמה לספרו טוב טעם ודעת על הלכות טריפות

ומתרץ בדרך נפלא: דבמלחמה אם יעשו מלחמה חיילים בלא מפקד שהוא
הראש והמחשבה אין סיכוי שיצליחו, וכן להיפך שאם ילך למלחמה המפקד
לבד בלא חיילים אע"פ שהוא חכם ביותר, אבל בלא חיילים אין סיכוי
לנצח, א"כ תפילין של ראש מראה על המחשבה, ותפילין של יד מראה על
מעשה המצוות שעושים ביד, ומי שסח בין תפילין של ראש לתפילין של יד
שחושב שמעשה בלא מחשבה, או מחשבה בלא מעשה מהני ומועיל
ומפסיק ביניהם, אדם כזה אינו יכול ללכת למלחה דאין סיכוי לנצח באופן
הנ"ל, דצריך לצרף את המחשבה והמעשה ביחד, לכן נקט דווקא עבירה זו.

איך סבירא לרבי שמעון דמי שקורא קריאת שמע יוצא למלחמה אע"פ שיש עבירות בידו?

הנה איתא בגמ' סוטה מ"ב עמוד א' אמר אליהם משוח מלחמה במלחמה
שמע ישראל, ומקשה בגמ' מאי שנא שמע ישראל, אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אפילו לא
קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם, הנה
מלשון זה משמע, דאפילו לא קיימו שאר מצוות יש להם זכות לנצח
במלחמה.

וכתב בעיון יעקב וכן במהרי"ץ חיות שם דרבי שמעון בר יוחאי לשיטתו
דבקריאת שמע מקיימים מצות תלמוד תורה, ובזכות לימוד התורה
מצליחים במלחמה כדאיתא בגמ' מכות י' ע"א עומדות היו רגלינו במלחמה
בזכות שהיו עוסקין בתורה.

יש להקשות: איך אמרינן בגמ' סוטה מ"ד ע"ב דאם יש לאדם עבירה אחת בידו
אין יוצא למלחמה וילפינן מהפסוק מי האיש הירא ורך הלבב, דהכוונה
שירא מעבירות שבידו, הרי רבי שמעון אומר דאף שאין לו שום זכות רק
קריאת שמע נמי אין צריך לפחד ובודאי יצליח, כך מקשה הטורי זהב בספרו
דברי דוד פרשת שופטים, וכן הפנים יפות בפרשת שופטים, וכן בספר כרם נטע סוטה מ"ב
ע"א, וכן בשו"ת אבני חפץ סימן צ' ס"ק ה', וכן בספר מנחה חריבה סוטה מ"ב ע"א.

איכא כמה תרוצים

א. מה שאמרו דאפילו אם לא קיימו רק מצות קריאת שמע שחרית
וערבית ניצולים, אין הכונה שביטלו שאר מצוות וקיימו רק מצות קריאת
שמע לבד, רק הכונה שאפילו אם לא עסקו בתורה כל היום ולא קיימו רק
קריאת שמע שחרית וערבית נחשב להם כאילו עסקו בתורה כל היום,
משום דרבי שמעון לשיטתו דאפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע
שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש, כך תירץ בשו"ת אבני חפץ סימן צ' ס"ק ה'.
ב. הא דאמרין דחוזר מעבירות שבידו זה רק מצות לא תעשה, אבל
במצות עשה אינו צריך לחזור, וזה מה שאמר אפילו אין לכם אלא מצוה
עשה זו של קריאת שמע מהני, כך תירץ בשו"ת אבני חפץ סימן צ', ועיין בקרן אורה
סוטה מ"ד ע"ב שנסתפק האם על ביטול מצוה עשה היה חוזר.
ג. הגם שכן הבטיח הקב"ה, אבל בעל עבירה בטבעו ירא, כי איננו בוטח,
וכשאינו בוטח צריך לחזור, כך תירץ בכרם נטע סוטה מ"ב ע"א.

ד. הענין הוא שבכל העבירות מועיל תשובה כמ"ש בגמ' יומא פ"ו א' עבר על
עשה ושב לא אז משם עד שמוחלים לו, וכל שכן בשב מהאבה שנעשין לו
זכויות, אלא במינות בלבד אמרו בגמ' ע"ז י"ז ע"מ א' אינו יכול לפרוש ממנה
עד שימות, והיינו דאמר אפילו אין בכך אלא שמע ישראל דהיינו היחוד
האמיתי ולא מינות על הכל מועיל תשובה, ועיקר תשובה בלב שמתחרט
על עבר ויקבל עליו להבא, אבל איש הירא שבקצת יראה ישוב מחמת
היראה, אבל אינו מתחזק לשוב בתשובה, והוא ענין מה שכתוב בפסוק
אל תבא במשפט עמנו, שאפילו בשעה שעומד במשפט עדיין העון צרור
בלבו ואינו שב לעקור אותו מלבו, וז"ש הירא ורך הלבב שהוא רך בשני
לבויות ביצר טוב וביצר הרע, שירא מעבירות ואינו שב בתשובה שלימה,
כך תירץ בפנים יפות בפרשת שופטים.

ד. מאי דאמרין דחוזר כשיש עבירות בידו זה רק לשיטת רבי יוסי הגלילי,
אבל לשיטת רבי עקיבא אינו חוזר רק כשמפחד מלחמה עצמה, לפי הנ"ל
אתי שפיר דרבי שמעון יסבור כשיטת רבו רבי עקיבא, כך תירץ הרב עמרם
אייל שליט"א ירושלים

ה. בודאי סבר רבי שמעון שהצלת הכלל די לה במה שכלל ישראל קורין
את שמע, אבל ההולכים למלחמה שהם היחידים הנמצאים במקום סכנה
והם צריכים זכות יתירה כדי שלא יאונה להם כל רע דווקא כשאין להם
שום עבירה כלל אז הולכים למלחמה, כך תירץ הרב יוסף יצחק גלוסקנס שליט"א
מודיעין עילית

מעדני אשר: יש לציין דכן תירץ הט"ז בפרשתן וז"ל הא ביחיד הא ברבים,
מ"מ עדין צריך בירור הרי כשכל יחיד הולך למלחמה הרי הוא רבים שהרי
הוא לא הולך לבד למלחמה.

מדוע האמינו למי שאמר שיש לו עבירות

אולי אומר כן משום שאינו רוצה ללכת למלחמה?

בפרשתן כ' ח' מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב אל ביתו וגו'

יש להקשות: א"כ כל אחד שלא ירצה ללכת למלחמה יאמר שהוא מפחד
ויתפטר מללכת למלחמה.

הנה הרמב"ן בפרשתן דברים כ' ח' כתב וז"ל אמרו בירושלמי סוטה פ"ה ה"ט שכולם
צריכים להביא ראיה לדבריהם, כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם
והאשה לפני שר הצבא ואז יתן לו רשות לחזור, וכן אמרו גם לדעת רבי
יוסי הגלילי שצריך להביא ראיה על העבירה שבידו, ולולי כן היו מרבית
העם חוזרים בטענות שקר, אבל לדברי רבי עקיבא שאיננו יכול לעמוד
בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, אמר שאין צריך להביא ראיה,
שעדין עמו.

ובפנים יפות בפרשתן פרק כ' פסוק ה' כתב טעם אחר מדוע הירא מעבירות
שבידו צריך להביא עדים: וז"ל מי האיש אשר בנה וגו' כולן צריכין עדים,
נראה דנפקא ליה מדהכריז מי האיש ולא אמר סתם איש אשר בנה בית,
אלא על כרחך שצריכין עדים שיעידו עליו מי האיש, וכן בירא ורך לבב
היה צריך לראות שהוא נרתת מן המלחמה, כל שכן דמ"ד על העבירות
שבידו דקימ"ל כתובות י"ח ב' אין אדם משים עצמו רשע, על כרחך שהיה
ידוע בעדים שעבר עבירה.

